

Hjulkors og skibenes sejlretninger på helleristningsfelterne

Hvis man har stået og kigget ned på de mærkværdige helleristning-hjulkors, som de ses på specielt Lille Strandbygård, har man måske bare forestillet sig, at de var indridset på må og få – at oldtidens mennesker ikke tog det særligt nøje, fordi de var ”primitive” – intet kan være fjernere fra sandheden!

Som også Mogens Jensen tit har påpeget, viser de bornholmske helleristningsskibe tydelige sejlretninger, specielt mod solopgang og solnedgang ved midsommersolhverv, og han har udført et stort og vigtigt arkæoastronomisk arbejde, især ved Madsebakke.

I mange år har jeg også interesseret mig for de bornholmske helleristninger, gravhøje og bautasten, og sammen med Birgit Bertelsen har jeg kørt rundt og studeret dem. Hvis skibene sejlede i retning af de gamle (keltiske) helligdage, hvad så med hjulkorsene – hvorhen pegede de?

Da jeg selv bor forholdsvis tæt på Lille Strandbygård, fik jeg efter læsning af en artikel om de amerikanske ”medicine wheels” den idé at lave en form for ”helligdags-kompassrose”, som jeg kunne lægge ud over hjulkorsene, og ved hjælp af et kompas afgøre, hvilke fremherskende retninger korsarmene pegede imod.

Til angivelse af de korrekte retninger brugte jeg som kilde ”Stjerner, sten og stænger” af E. Laumann Jørgensen og lagde dernæst ca. 2 grader til, så det passede til Bornholm i en middelhøjde over havet. Da opmalingsstriberne er ganske brede på de eksisterende hjulkors, vil nogle få meter fra eller til næppe gøre den helt store forskel, håber jeg.

Lad mig begynde med et orienteringsbillede af Lille Strandbygård-ristningen (indsatte tal henviser til tekst nedenfor):

Her følger nu mine fund:

- 1 Orientering øst-vest med tydelig nord. Ø.tv. skålgrube samt skålgrube lige udenfor ø. tv. peger mod solnedgang midsommer. Nederste skålgrube th. solopgang midvinter. Desuden falder helligdage 1/11, 1/2 samt opgang for Sirius indenfor feltet.

- 2 Tydelig markering øst-vest. Skålgrube ø.th. kan markere retning til Karlsvognen – datidens nord lå ikke som nu ved Polaris, men mellem Polaris og Lille Bjørn p.gr.a. jævndøgnspræcessionen. Skålgruber fornedet udenfor hjulkors angiver retning til solopgang midvinter – samt måske et par andre helligdage.

- 3 Solopgang ca.1/4 samt 21/12 – stor skålgrube n.th. Desuden kan retning ses i langagtig skålgrube nedenfor th. Klar retning nord-syd.

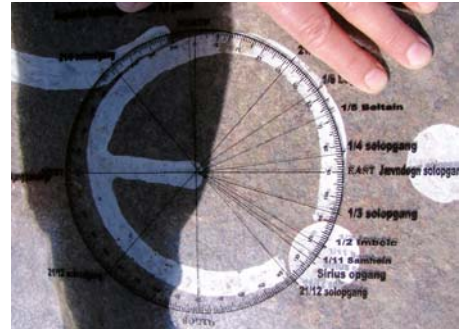
- 4 Tydelig øst-vest – nord-syd. Desuden solnedgang 21/12.

- 5 Nord-syd-vest tydelig. Stregen nederst tv. kunne tænkes at angive retning til nr. 6, desuden solnedgang 21/12. Øst-korsarm peger mod solopgang 1/4. Skålgrube udenfor ring n.tv. kan være sigtelinie mod synlig stjerne i sv, eller måske månens sydlige vendepunkt.

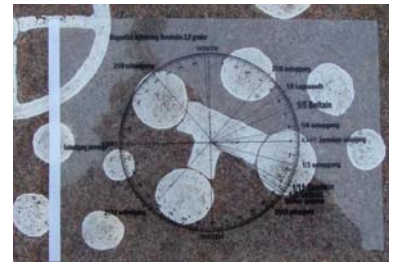
- 6 Kun to klare retninger, nemlig stik vest på korsarmen og den store skålgrube n.th. som peger mod solopgang i perioden fra 21/12 – 1/2. Bemærk venligst, at den krumme linie fra nr. 5 fortsætter ind over nr. 6. Har man ønsket at vise en sammenhæng?

- 7 Rimelig klar orientering N-S Ø-V. Desuden skålgruber for solnedgang 21/12 samt solopgange som i nr. 6. Desuden "arm" (se stort billede) med skålgrube, som peger NV og mod figur 2. Begge figurer skal måske ses som et hele.

- 8 Lille kors af skålgruber mellem figur 2 og 7. Orienteret efter solopgang og solnedgang ved midsommer samt vintersolhverv.

- 9 Mærkværdigt "skævt" hjulkors med orientering mod solopgang ca. 1/3. Den øverste korsarm er muligvis orienteret efter Karlsvognen – se også figur 2. Da vi ikke ved på, hvilket tidspunkt af natten figuren skulle bruges, skal vi huske, at nordstjernerne roterer om nord som et kosmisk ur.

- 10 Selv om vinden fik min skabelon til at flyve, kan man se, at højre arm på korset peger mod solopgang ca. 1/2. Skålgrube udenfor n.tv. peger mod solnedgang 21/12.

- 11 Klar øst-vest retning. Den lille arm foroven kan igen tænkes at pege mod Karlsvognen. Se også figur 2 og 9.

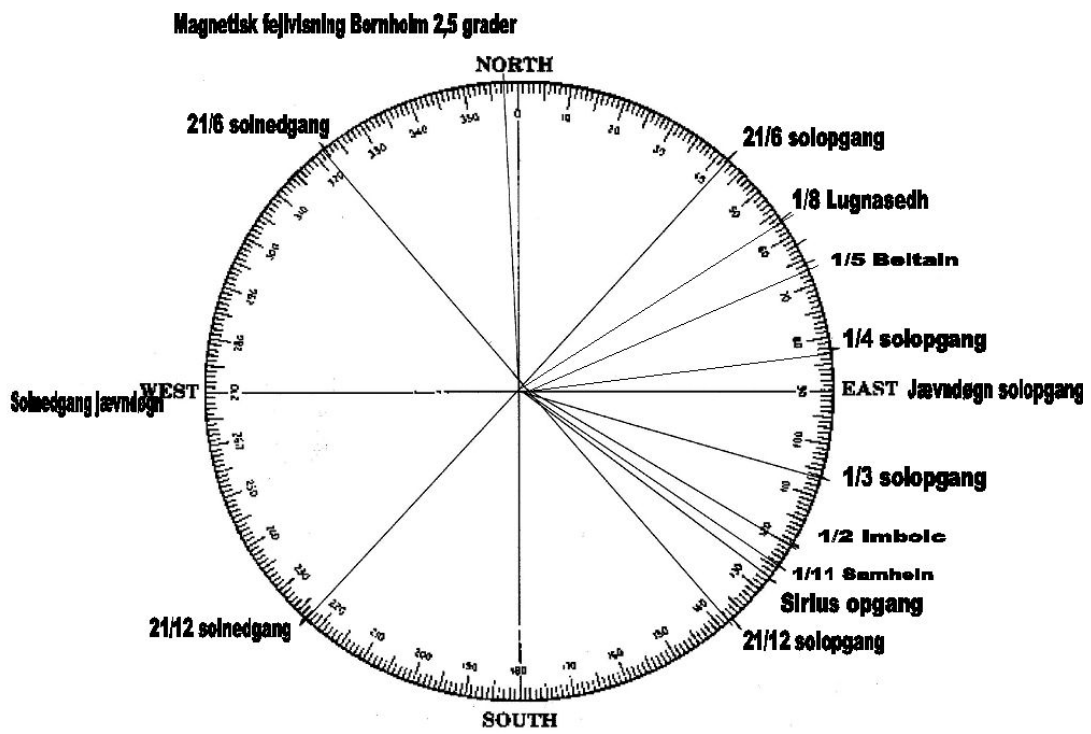
- 12 Øst-vest retning tydelig, ellers skålgrube udenfor felt med mulig retning mod nordlige stjerner, se figur 11, 2 og 9. Desuden kan man forestille sig, at kredsen omkring hjulkorset kan angive en form for tidsforløb?

- 13 Øverste korsarm muligvis mod nordlige stjerner, se figur 11, 2 og 9. Højre korsarm peger mod solopgang ca. 1/5. Desuden skålgruben udenfor figur – kan angive solopgange hhv. 21/6 og 1/3.

Den anvendte ”helligdags-kompasrose”:

Jeanne Cordua